

373.31(082)

1778

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки і психології

*ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РЕФОРМУВАННЯ ШКОЛИ*

**Збірник наукових та науково-методичних праць
кафедри педагогіки і психології
Криворізького державного педагогічного університету**

Випуск 2

Кривий Ріг
2003

агресивними дітьми. // Початкова шк.- 1997. - №7. - С. 25-32

5. Життєтворчий потенціал реабілітаційної педагогіки : роздуми над проблемою: збірник / За наук.ред. І.Г.Єрмакова. - К., 2002. - 308 с.

6. Ор ж е х о в с ь к а В. М. "Діти вулиці" потребують захисту // Початкова шк.- 2000. - №1. - С. 58-60.

7. Ор ж е х о в с ь к а В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: Навч.-метод. посібник. - К.: ВіАн, 1996. - 352 с.

8. Ор ж е х о в с ь к а В. М. Проблеми превентивного виховання неповнолітніх // Поч. шк. - 1998. - № 4. - С. 4-6.

9. Т а р а с е в и ч Н. Зміст, форми та методи превентивного виховання // Директор школи. - 2002. - №15. - С.2-3.

Пильнік Р.О.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ШКОЛЯРІВ

Стаття посвячена проблемі розвитку інтелектуально-творчого потенціала учасників в сучасній загальноосвітній школі.

The article is dedicated to the problem of shaping pupils' intellectual & creative potential in modern general school.

Key words: development, creation, creative activity, thinking, problem.

У нинішній час передавання культурного досвіду у вигляді завершеної картини світу перестало бути основним завданням системи освіти. Пріоритети у світовій педагогіці початку ХХІ століття обумовлені соціальними й економічними чинниками: постійно зростаючим потоком інформації у всіх сферах знання й усвідомленою потребою нового суспільства у гнучких, адаптивних системах освіти, що передбачають можливість

досить швидкої професійної переорієнтації, підвищення кваліфікації, саморозвитку на будь-якому відрізкові життєвого шляху людини.

Сучасному суспільству потрібна людина, що самостійно й критично мислить, що вміє бачити і творчо вирішувати проблеми, активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до умов життя, що змінюються, грамотно працювати з інформацією, самостійно працювати над розвитком моральності, інтелекту, культурного рівня. Тому метою даної статті є аналіз умов інтелектуально-творчого розвитку школярів.

У процесі реформування системи освіти зроблено поворот на навчання школярів умінню самостійно добувати потрібну інформацію, вицленовувати проблеми і знаходити способи їхнього раціонального рішення, уміти критично аналізувати набуті знання і застосовувати їх для розв'язання нових завдань. Засвоєння й узагальнення готових знань стає одним із допоміжних засобів інтелектуального розвитку учнів.

Незважаючи на ефективність методів формування розвитку творчого мислення школярів на стадіях експериментальних досліджень, при масовому впровадженні у практику навчання виникають серйозні труднощі й перешкоди. Подолання спрямованості навчання на засвоєння знань виявляється не завжди можливим. Як показує практика, більшість учителів проблему розвитку творчого мислення учнів у навчальній діяльності зводять до розвитку їхніх інтелектуальних здібностей, а в якості основного дидактичного засобу розглядають поглиблення змісту з навчального предмета.

Проте, нагромадження людиною знань і оволодіння певними вміннями, у тому числі практичними й інтелектуальними, на даному етапі не є достатнім. О.М.Матюшкін [4] у зв'язку з цим підкреслює, що перехід від нижчого до більш високого етапу розвитку мислення припускає подолання стереотипів мислення й перетворення дій, що склалися на попередньому етапі. Тому велике значення в розвитку мислення здобуває розвиток його творчої сторони.

Для вирішення даного завдання використання звичних

напрацьованих підходів не завжди виявляється ефективним. Наприклад, у широко застосованій теорії поетапного й планомірного формування розумових дій і понять (П.Я. Гальперін [1]) для підвищення ефективності навчання, розвитку мислення у процесі навчання пропонується така його побудова, за якої у досліджуваному матеріалі виявляються специфічні одиниці, що визначають усі окремі феномени в даній сфері, а учень опановує способи дій самостійно, але при особливому третьому (за П.Я.Гальперіним) типі орієнтованої діяльності.

Заданість всіх основних компонентів визначає основну лінію впливу цього типу навчання на розвиток мислення, обумовлюючи переважно розвиток логічного мислення, адже головна особливість творчої розумової діяльності – відсутність заданості, запрограмованості, це формування новоутворень у структурі творчого мислення в процесі розумової діяльності.

Часто для цього необхідно не тільки не застосовувати задані правила або алгоритми, а, навпаки, перетворювати їх або формувати нові. Це обмежує застосування методів поетапного формування розумових дій і понять у вирішенні проблеми розвитку творчого мислення в навчанні. Формування розумових дій у структурі творчої розумової діяльності не вимагає жорсткої послідовності етапів і їхньої обов'язкової повторюваності. Набагато значнішим тут виявляється формування механізмів саморегуляції, що забезпечують самостійний розумовий пошук при постановці й розв'язанні учнями навчальних завдань.

Головною умовою розвитку творчого мислення є включення учнів до активної пізнавальної творчої діяльності. Психологи, педагоги, методисти підкреслюють необхідність створення у навчанні умов, що забезпечували б учневі можливість виявляти максимум активності в оволодінні новими знаннями й уміннями. Саме тому, на наш погляд, головною перспективою й проблемою системи освіти є поступове перетворення навчальної діяльності на навчально-творчу.

Проблемам творчої діяльності учнів присвячено роботи
В.І.Андрєєва, Д.Б.Богоявленської, О.В.Брушлинського,
Л.С.Виготського, В.О.Крутецького, І.Я.Лернера,

О.М.Матюшкіна, В.О.Моляко, Я.О.Пономарьова, Н.Ф.Тализіної, та ін.

Навчально-творча діяльність учнів є окремим проявом інтелектуально-творчої діяльності людини. І.Я.Лернер визначає сутність навчально-творчої діяльності як спілкування між учителем і учнями, у процесі якого останні засвоюють досвід творчої діяльності. «Перед людством виникали не тільки завдання, що неодноразово повторювались, але й нові проблеми, котрі ніколи не вирішувалися. І через те, що перед людством постійно виникали такі проблеми, без рішення яких його розвиток не мав би місця, суспільство в процесі їхнього розв'язання нагромадило досвід переносу способів діяльності з однієї сфери для застосування їх у кардинально іншій, тобто досвід творчої діяльності. Тому процес навчання слід визначити як процес засвоєння учнями досвіду творчої діяльності» [2; С.43]. Таким способом передачі досвіду творчої діяльності І.Я.Лернер вважає педагогічні конструкції у вигляді побудови педагогом творчих завдань, при самостійному вирішенні яких учні накопичують досвід пошуку способів розв'язання. При цьому знання засвоюються не у процесі відтворення готових істин, а як продукт пошуку.

У психолого-педагогічній літературі накопичено досвід вивчення творчого мислення та процесу творчої діяльності на матеріалі розв'язання творчих, проблемних пізнавальних, евристичних або нестандартних завдань та утруднень (С.С.Бакулевська, Г.О.Балл, А.Ф.Есаулов, А.Б.Коваленко, Г.С.Костюк, О.М.Леонтьєв, І.Я.Лернер, В.Я.Ляудис, О.М.Матюшкін, М.І.Махмутов, В.О.Моляко, А.М.Петров, П.І.Підкасистий, Я.О.Пономарьов, П.М.Решетнік, Л.М.Фрідман, К.В.Яреської ін.), а власне, процес розв'язання творчих задач є головним предметом дослідження творчої діяльності.

У навчальній діяльності існують необмежені можливості для моделювання вчителем різних типів утруднень, які виникають тоді, коли існує протиріччя у знаннях, у способах їх використання, в інших компонентах педагогічної системи. Психологічна роль утруднень полягає у тому, що вони є

стимулом до активної розумової роботи. К.Д.Ушинський зазначав, що діяльність – це боротьба й подолання перешкод; ніяка діяльність не може здійснитися, якщо не буде перешкод, прагнення подолати їх [6]. В.О.Сухомлинський розглядав проблему протиріч у педагогічному процесі. Він постійно спонукав учнів до творчої діяльності у галузі техніки, сільськогосподарського виробництва. Він писав, що розумова праця є подоланням труднощів [5].

Разом із тим слід зазначити, що технології рішення навчальних завдань, орієнтовані на зону «найближчого розвитку», не дають повної волі самоактуалізації дитини, що і відрізняє розвиваюче навчання від інноваційного, на думку В.Я.Ляудис [3]. Нею ж дані рекомендації з включення творчих завдань, що сприяють не тільки когнітивному, але й особистісному розвитку (усвідомлення цінності власної особистості, права на вибір і самоактуалізацію), тому що створюють зону випереджального керування творчим розвитком учня.

Хоча педагогічна наука має значний організаційний досвід керування учбово-пізнавальною діяльністю при вивченні навколишнього світу, ще недостатньо розроблені засоби і вивчені умови, що забезпечують активізацію внутрішніх механізмів творчого мислення, мотивацію особистості до самоактуалізації. Звідси і недоліки освіти, «недостатньо уважної» до унікальної природи творчих потенцій особистості учня.

У школі завтрашнього дня індивідуальність особистості проголошується найбільшою цінністю, педагоги переорієнтуються з ідеї всебічного розвитку на ідею творчої самоактуалізації учнів. Грамотно розвивати творчу особистість може тільки творчий педагог-майстер, компетентний у питаннях сучасного навчання, розвитку креативності, підтримки інтелектуально-творчого росту особистості.

Література:

1. Гальперин П. Я. Психология мышления и

учение о поэтапном формировании умственных действий. //Исследование мышления в советской психологии. – М.: Просвещение, 1966. – С. 236-277.

2. Л е р н е р И.Я. Проблемное обучение. – М.: Знание, 1974. – 304 с.

3. Л я у д и с В. Я. Инновационное обучение и наука. – М.: РАО, 1992. – 52с.

4. М а т ю ш к и н А. М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. – М.: Педагогика, 1972. – 375с.

5. С у х о м л и н с ь к и й В. О. Вибрані твори в 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 5. – 639 с.

6. У ш и н с к и й К. Д. Собрание сочинений. – М.: АПН РСФСР, 1950. – Т.10. – 566 с.